

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Johan Åhman

Hållbar utveckling: En internationellt bindande norm?

LAGF03 Rättsvetenskaplig uppsats

Kandidatuppsats på juristprogrammet
15 högskolepoäng

Handledare: Marja-Liisa Öberg

Termin: HT 2020

Innehållsförteckning

Summary	1
Sammanfattning	2
Förkortningar	3
1 Inledning	4
1.1 Bakgrund	4
1.2 Syfte och frågeställning	4
1.3 Avgränsning	5
1.4 Metod och material	6
1.5 Forskningsläge	7
1.6 Disposition	8
2 Hållbar utveckling historiskt	9
2.1 Etymologi	9
2.2 FN	10
3 Hållbar utveckling som en bindande norm	12
3.1 Internationella överenskommelser	12
3.2 Internationell sedvanerätt	14
3.2.1 Rättspraxis	14
3.2.2 Lowes kritik och principens normativa kategori	17
3.2.3 Praxis och opinio juris	18
4 Skyldigheten att vidta åtgärder	20
4.1 Internationella överenskommelser	20
4.2 Internationell sedvanerätt	21
5 Agenda 2030 och framtiden	23
6 Avslutning	25
6.1 Sammanfattning	25
6.2 Slutsatser och diskussion	26

Käll- och litteraturförteckning	27
Litteratur	27
Traktat och resolutioner	29
Elektroniska resurser	30
Yttrande från ICJ	31
Rättsfallsförteckning	32

Summary

The global environment is today more vulnerable than ever, despite more emphasis on sustainable development due to the Paris Agreement and the 2030 Agenda. The principle of sustainable development has seen an increased influence on every imaginable level, but from a legal perspective there is still uncertainty regarding the actual function of the principle. The essay sets out to determine if the principle of sustainable development can be regarded as a binding norm based on international environmental law, and what obligations such a norm would give rise to.

The essay initially gives a brief account of the etymology and legal history of the concept of sustainable development, and then shifts focus towards trying to attribute a globally binding character to the principle using the sources of international law. Based on international conventions as well as international customary law, it becomes clear that sustainable development is viewed as an objective and thereby give rise to an obligation for states to promote sustainable development. Unfortunately, it is not possible to conclude, based on treaty law, that such an obligation would create secondary obligations that are generally applicable. It is however possible to identify such obligations with the assistance of jurisprudence and legal literature: inter- and intragenerational equity, preventive measures, and cooperation. In some ways, sustainable development constitutes a globally binding norm with pronounced obligations, however, to firmly establish the existence of such a norm, tangible legal opinions by international courts of law are required.

Based on the above, the essay looks to the future and examines the possible effects, on the principle of sustainable development, that the 2030 Agenda may give rise to. The obligations mentioned above are compared to the sustainable development goals and, to a large extent, they overlap with each other. The goals in conjunction with state practice, in accordance with the sustainability goals, can thus eventually contribute to giving sustainable development a stronger and more defined role. However, it is still too early to identify such effects.

Sammanfattning

Världens miljö är mer utsatt idag än någonsin, trots ett ökat fokus på hållbar utveckling i form av Parisavtalet och Agenda 2030. Principen har under de senaste åren fått ökat inflytande på alla tänkbara nivåer, men från ett juridiskt perspektiv råder fortfarande tveksamhet kring principens faktiska funktion. Uppsatsen försöker därför fastställa huruvida principen om hållbar utveckling kan anses utgöra en bindande norm med bas i internationell miljö rätt och vilka skyldigheter en sådan norm ger upphov till.

Uppsatsen redogör inledningsvis kortfattat för begreppets etymologiska och folkrättsliga historia, och fokuserar sedan på att försöka tillskriva principen en globalt bindande karaktär med hjälp av de folkrättsliga rättskällorna. Från internationella överenskommelser och internationell sedvanerätt blir det tydligt att hållbar utveckling behandlas som ett mål och ger upphov till en skyldighet för stater att främja hållbar utveckling. Det går dessvärre inte att, med hjälp av traktater, fastställa att en sådan skyldighet skulle skapa sekundära skyldigheter som skulle kunna anses allmänt gällande. Däremot är det med hjälp av rättspraxis och doktrin möjligt att identifiera några sådana: rättvisa mellan och inom generationer, förebyggande åtgärder och samarbete. Hållbar utveckling utgör alltså på sätt och vis en globalt bindande norm med uttalade skyldigheter, men starkare stöd för normens existens behövs i form av konkreta uttalande från internationella domstolar.

Med detta som utgångspunkt blickar uppsatsen därefter framåt och granskar den potentiella effekt som Agenda 2030 kan tänkas ha på principen. Här jämförs ovan nämnda skyldigheter mot hållbarhetsmålen, vilka överlappar med varandra i stor utsträckning. Målen tillsammans med staters agerande i enlighet med dessa kan därför så småningom tillsammans ge hållbar utveckling en starkare och mer konkret roll, men det är fortfarande för tidigt att utläsa sådana effekter.

Förkortningar

CBD	Convention on Biological Diversity
FN	Förenta Nationerna
ICJ	International Court of Justice
ICJ St.	Statute of the International Court of Justice
ILC	International Law Commission
PCA	Permanent Court of Arbitration
UN	United Nations
UNCCD	United Nations Convention to Combat Desertification
UNCED	United Nations Conference on Environment and Development
UNCHE	United Nations Conference on the Human Environment
UNCSD	United Nations Conference on Sustainable Development
UNDP	United Nations Development Programme
UNEP	United Nations Environment Programme
UNFCCC	United Nations Framework Convention on Climate Change
WCED	World Commission on Environment and Development
WTO	World Trade Organization

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Miljön och klimatet är mer relevanta nu än någonsin. Å ena sidan på grund av den ökade förekomsten av klimatförändringar, miljöförstöring och naturkatastrofer. Å andra sidan på grund av nya internationella åtagande för att motverka dessa, som t.ex. Parisavtalet och Agenda 2030 (hållbarhetsmålen). Det arbete som pågår, och som under längre tid pågått, i strävan efter en bättre miljö går hand i hand med begreppet hållbar utveckling. Den internationella miljörätten och principen om hållbar utveckling tillkom ungefär samtidigt under 1970-talet, och hållbar utveckling har sedan dess alltid varit en viktig grundpelare i det internationella miljöarbetet. Idag förekommer begreppet hållbar utveckling på allt från kläder till FN:s dagordning.

Trots denna långa tradition och trots att hållbar utveckling nu är så vanligt förekommande, är vårt klimat mer utsatt än någonsin förr. Kanske är det så att hållbar utveckling helt enkelt inte implementeras av stater, eller är det så att hållbar utveckling bara är ett tomt begrepp utan några faktiska implikationer? Klart för alla är att principen om hållbar utveckling existerar, men för att kunna förklara principens faktiska innebörd krävs ett juridiskt perspektiv. Framförallt vore det viktigt att finna ett svar på om stater faktiskt är bundna att agera i enlighet med hållbar utveckling och vilket agerande som i så fall krävs.

1.2 Syfte och frågeställning

Uppsatsen ämnar granska den roll som principen om hållbar utveckling spelar i den internationella miljörätten. Inledningsvis behövs ett avgörande ifall principen i någon utsträckning kan anses bindande globalt. Till detta följer ett naturligt behov av att identifiera vilka skyldigheter en sådan norm skulle medföra. En globalt bindande norm som uppfordrar hållbar utveckling med hjälp av ett antal skyldigheter är av yttersta relevans för miljön och klimatet. De två huvudsakliga frågeställningarna för uppsatsen är därför:

- Är hållbar utveckling en bindande norm i den internationella miljörätten?
- Vilka skyldigheter följer av en sådan norm avseende hållbar utveckling?

Utöver ett fastställande av gällande rätt är det även relevant att diskutera det eventuella inflytande som FN:s hållbarhetsmål kan utöva på principens framtida normativa karaktär. En tredje frågeställning blir därför:

- Kan Agenda 2030 ge upphov till normativa effekter på principen om hållbar utveckling?

1.3 Avgränsning

Inledningsvis är det viktigt att nämna att hållbar utveckling består av tre områden: ekonomisk utveckling, social utveckling och miljömässig utveckling. Det vore till viss del möjligt att granska dessa områden individuellt, men de är i många avseende beroende av varandra och, som framgår av uppsatsen, en viktig del av principen om hållbar utveckling består i just att integrera ekonomisk och social utveckling med miljöskydd. Uppsatsen kommer att utgå från miljörätten då hållbar utveckling i grund och botten är ett koncept som kom till genom miljörättsliga samarbeten.

Fokus i uppsatsen kommer ligga på att försöka härleda hållbar utveckling som en bindande norm från de av folkrätten erkända rättskällorna: internationella överenskommelser, internationell sedvanerätt och allmänna rättsgrundsatser. Endast de två förstnämnda kommer att granskas i uppsatsen. Anledningen till att allmänna rättsgrundsatser lämnas utanför är dels att det saknas utrymme för det i uppsatsen, dels att bedömning om huruvida en rättsgrundsats föreligger i mångt och mycket görs utifrån samma förutsättningar som en bedömning avseende internationell sedvanerätt.¹

I frågeställningen används uttrycket ”den internationella miljörätten” och i sammanhanget ska detta framförallt tolkas i ett så globalt perspektiv som möjligt, detta då det är absolut mest intressant för världens miljö om principen om hållbar

¹ Simma; Alston (1992), s. 156.

utveckling har en globalt bindande verkan. Det finns dock få traktater som har faktiskt global anslutning, men i detta sammanhang vore det orimligt att bortse från t.ex. Parisavtalet eller konventionen om biologisk mångfald bara för att ca 5 av världens ca 200 stater inte är anslutna. Däremot är regler som går att härleda från internationell sedvanerätt i stor utsträckning bindande för alla världens stater.

Det bör även nämnas att det i miljöretten fortsatt existerar viss problematik avseende de faktiska möjligheterna att kräva ansvar från stater som inte utfört sina åtagande.² En sådan problematik kommer troligtvis att även att vara fallet vid avsteg från en skyldighet avseende principen om hållbar utveckling. Trots att det vore högst intressant och relevant finns dessvärre inte utrymme att behandla ansvarsfrågan i denna uppsats.

1.4 Metod och material

Uppsatsen avser inledningsvis att utreda vad som anses vara gällande rätt för principen om hållbar utveckling på en internationell nivå. För en sådan rättsvetenskaplig studie faller det naturligt att använda den rättsdogmatiska metoden i ett internationellt perspektiv och utreda gällande rätt utifrån de rättskällor som folkrätten accepterar.³ Folkrättens rättskällor skiljer sig från de som erkänts på ett svenskt nationellt plan och tar istället ursprung i de rättskällor som erkänns av den Internationella Domstolens (ICJ) stadga.⁴ I uppsatsen kommer därför internationella överenskommelser och internationell sedvanerätt ligga till grund för att avgöra gällande rätt.⁵ Rättspraxis och doktrin räknas ej till dessa rättskällor, men utgör medel att använda vid fastställandet av gällande rätt,⁶ och är därför fortfarande fullt relevanta att granska. Framförallt är det svårt för gemene jurist att fastställa vad som utgör internationell sedvanerätt och där spelar rättspraxis från de internationella domstolarna en tydlig vägledande roll, och har varit ett viktigt redskap i uppsatsen för fastställandet av gällande rätt. Uppsatsen bygger till stor del även på doktrin, där framförallt Virginie Barrals *Sustainable Development in*

² Se t.ex. Linderfalk (2020), s. 148-152.

³ Kleineman (2018), s. 21 f.

⁴ Art. 38(1) ICJ St.

⁵ Se avsnitt 1.3 ovan angående allmänna rättsgrundsatsers frånvaro.

⁶ Linderfalk (2020), s. 33.

International Law: Nature and Operation of an Evolutive Legal Norm och Nico Schrijvers *The Evolution of Sustainable Development in International Law: Inception, Meaning and Status* har varit användbara för att förstå hur principen om hållbar utveckling behandlats i traktater och rättspraxis. Även Vaughan Lowe bör nämnas i detta sammanhang då hans kritik mot hållbar utveckling som en internationell sedvanerättslig norm på många sätt varit grundläggande för all framtida debatt på området.

Den normativa påverkan som Agenda 2030 än så länge har haft eller kommer att ha på hållbar utveckling är fortfarande oklar, och i avsnittet angående principens framtid har därför en rättsanalytisk metod använts för att redogöra för *de lege ferenda*.⁷ Denna analys görs på bakgrund av de iakttagelser som gjorts i den övriga uppsatsen, vilket krävs för att sätta den i ett förståeligt sammanhang.

1.5 Forskningsläge

På folkrättens område finns det i allmänhet mycket forskning oavsett ämne. Hållbar utveckling är inget undantag till detta. Trots detta är principens normativa roll fortfarande diffus och svårförklarad, och det råder fortfarande stor debatt kring huruvida principen är av bindande karaktär. Ett försök att klargöra rättsläget genom granskning av rättspraxis och doktrin är därför alltid av relevans.

En annan tydlig lucka är tveksamheten kring traktaters påverkan på principen om hållbar utveckling. Det råder inget tvivel om att skyldigheter avseende principen förekommer i globalt bindande traktater, men det är däremot oklart om dessa skyldigheter kan sträcka sig bortom en sådan överenskommelse och medföra allmänna skyldigheter. Min redogörelse angående detta bygger därför till stor del på doktrin från mer generella bitar av folkrätten som normkategorier och ”soft law”.⁸ Vidare är det fortfarande oklart vad Agenda 2030 och Parisavtalet kommer att innebära för principen om hållbar utveckling, och en framtidsblick baserad på i nuläget gällande rätt skapar och fyller en egen lucka.

⁷ Sandgren (2018), s. 51.

⁸ Se vidare om ”soft law” under avsnitt 3.1.

1.6 Disposition

Inledningsvis kommer en kort historisk redogörelse över begreppet hållbar utveckling och dess etymologiska ursprung samt hur principen etablerades i den internationella miljörätten genom diverse FN-instrument.⁹ Därefter redogörs principens normativa sidor för. Detta görs genom att först granska internationella överenskommelser och sedan internationell sedvanerätt för att fastställa ifall principen kan hävdas vara en globalt bindande norm. Bedömningen avseende den internationella sedvanerätten görs baserat på rättspraxis, och det presenteras även viss kritik mot principens normativa kategori. Mot bakgrund av detta svar försöker uppsatsen därefter fastställa de skyldigheter som en sådan norm medför utifrån de olika rättskällorna. Dessa skyldigheter jämförs sedan mot de hållbarhetsmål som Agenda 2030 ställer upp för att se ifall målen kan tänkas ha en framtida rättslig påverkan på de skyldigheter som följer av hållbar utveckling. Uppsatsen avslutas sedan med en kort sammanfattning samt några reflektioner och slutsatser.

⁹ FN-instrument utgörs av samtliga rättsliga handlingar, åtagande och avtal som i någon form kan härledas till FN. För uppsatsen är framförallt resolutioner, konventioner och rapporter relevanta. FSe <https://legal.un.org/avl/ha/instruments.html> för en lista med exempel på sådana.

2 Hållbar utveckling historiskt

Idag är Bruntlandsrapportens definition av hållbar utveckling allmänt accepterad som den gällande betydelsen av begreppet:

”Hållbar utveckling är en utveckling som tillfredsställer dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillfredsställa sina behov.”¹⁰

Samtidigt verkar begreppet under senare tid ha fått en så stark underförstådd innebörd till den grad att begreppet inte längre behöver förklaras i de flesta sammanhang, trots att begreppet faktiskt bara använts i runt 40 år. Hållbar utveckling, eller ”hållbarhet”, präglar idag ofta de produkter eller åtgärder som av många människor skulle anses vara viktiga för miljön, men den riktiga betydelsen är betydligt mer nyanserad än så. För att förstå hur begreppet kom till och varför det är så självklart som det är idag behövs en kort överblick över begreppets etymologi samt hur begreppet har befästs i flera viktiga FN-instrument under de senaste 40 åren.

2.1 Etymologi

Hållbar utveckling har sitt ursprung långt före den internationella miljörätten, och i något helt annat än miljövard. Begreppet har sina rötter i europeiskt skogsbruk under 1700- och 1800-talet där begreppet ”hållbar avkastning” eller ”hållbar skörd”¹¹ började användas, som i sin tur hade sitt ursprung i franskt statligt skogsbruk under 1600-talet. Där fanns intresse att avverka skogen utan att den försvann så att den kunde fortsätta ge avkastning över en längre tid. Detta kom som nämnt att kallas hållbar avkastning och har sedan dess förekommit i olika former i

¹⁰ UNDP:s översättning, se källförteckning för källa. Den engelska definitionen i WCED:s rapport *Our Common Future*, 2.1. kap., 1 p. är: “Sustainable development is development that meets the needs of the present without compromising the ability of future generations to meet their own needs”.

¹¹ Eng. ”sustainable yield”.

det internationella skogsbruket.¹² Dagens förståelse av begreppet hållbar utveckling är således relativt likt dess ursprungliga användningsområde, även om de bakomliggande värderingarna skiljer sig markant.

2.2 Hållbar utveckling i FN

Runt 1970-talet börjar den internationella miljörätten växa fram, med sitt tydligaste avstamp i Stockholmskonferensen (UNCHE) 1972. Konferensen utgör även den faktiska startpunkten för arbetet med hållbar utveckling, även om själva begreppet inte användes vid denna punkt. Detta genom dels fastställandet av att ekonomiska och miljömässiga prioriteringar var beroende av varandra,¹³ dels etablerandet av UNEP genom Resolution 2997 som inleds med orden ”*Convinced of the need for [...] measures designed to safeguard and enhance the environment for the benefit of present and future generations of man*”.¹⁴

Hållbar utveckling har således existerat som koncept i folkrätten sedan åtminstone 1972, men begreppet cementerades först 15 år senare som ett resultat av en rapport utfärdad 1987 av FN-organet WCED.¹⁵ Rapportens officiella titel är *Our Common Future*, men går ofta under namnet Bruntlandrapporten efter kommissionens ordförande Gro Harlem Bruntland.¹⁶ I denna definieras hållbar utveckling, som nämnt tidigare i avsnitt 2, som ”[...] utveckling som tillfredsställer dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillfredsställa sina behov”.¹⁷ I den internationella rätten var denna definition inte direkt användbar då rapporten inte hade någon direkt juridisk relevans, utan det dröjde tills Riokonferensen 1992 (UNCED) innan begreppet fick juridisk relevans genom sitt omnämnande i Riodeklarationens principer. Begreppet fick här rättslig betydelse genom principernas tydliga juridiska formulering, trots deklarationens status som icke-bindande. Några år senare vid ”Rio + 5”-konferensen tillknöts begreppet även den sociala dimensionen av hållbar utveckling.¹⁸ Begreppet har

¹² Sand (2007), s. 202.

¹³ Vogler (2007), s. 432.

¹⁴ Preamblen till Resolution 2997.

¹⁵ Cordonier Segger, Khalfan, s. 15.

¹⁶ WCED (1987), Annex 2.

¹⁷ Ibid., 2.1 kap., 1 p. UNDP:s översättning.

¹⁸ Barral (2012), s. 379.

sedan 1992 kommit till uttryck i flera FN-instrument där några viktiga exempel är FN:s klimatkonvention (UNFCCC), det tillhörande Kyotoprotokollet och konventionen om biologisk mångfald (CBD).¹⁹ Det två absolut viktigaste åren för hållbar utveckling måste dock sägas vara 2015 och 2016, då både Parisavtalet och Agenda 2030 antogs och trädde ikraft. Bägge har ett stort fokus på hållbar utveckling, och Agenda 2030 ställer till och med upp 17 hållbarhetsmål som världens stater bör uppnå innan 2030.²⁰

¹⁹ Baker (2015), s. 8.

²⁰ Resolution 70/1, s. 14. Se även avsnitt 5 nedan.

3 Hållbar utveckling som en bindande norm

Att hållbar utveckling existerar som en princip med ett visst innehåll är, mot bakgrund av ovan redogörelse, klart. Däremot råder fortfarande viss otydlighet kring principens faktiska normativa påverkan på folkrätten. För den internationella miljörätten är detta givetvis relevant, att kunna hänvisa till principen om hållbar utveckling som ett bindande krav för världens stater vore av yttersta vikt för att kunna ställa högre krav på staternas miljöarbete och således förbättra miljön runtom i världen. Det är därför avgörande om principen om hållbar utveckling är en bindande norm, och på vilket sätt en sådan norm är bindande.

För att en norm ska vara bindande i folkrätten krävs att den härstammar från en erkänd rättskälla. De två folkrättsliga rättskällor som ska behandlas återfinns i art. 38, 1 p. i ICJ:s stadga: Internationella överenskommelser (traktat) och internationell sedvanerätt.²¹ Principen om hållbar utveckling måste vara möjlig att härleda från någon av dessa för att kunna anses folkrättsligt bindande och en granskning av bägge två kommer därför att göras i det följande.

3.1 Internationella överenskommelser

Generellt är det möjligt att konkludera att det finns referenser, i någon form, till hållbar utveckling i fler än 110 multilaterala traktater, varav minst 30 traktater har global anslutning som mål. Dessa referenser återfinns i stor utsträckning i den operativa, och bindande, delen av traktaterna och inte endast i den icke-bindande preambeln. Referenserna tar ofta formen av ett syfte eller mål som ska strävas efter, och i samband med dessa finns ofta de medel som är tänkta att användas för detta. Bland dessa traktater kan t.ex. Kyotoprotokollet, CDB och UNCCD nämnas.²² Principen om hållbar utveckling kan således med bakgrund i empiri anses förekomma i bindande bestämmelser i globalt bindande överenskommelser.

²¹ Se avsnitt 1.3 ovan angående allmänna rättsgrundsatsers frånvaro.

²² Barral (2012), s. 384. Statistik från 2012.

Dock anses ovan inte alltid vara tillräckligt för att en norm ska ha faktisk bindande kraft, utan viss doktrin ställer även krav på normens utformning och innehåll. Enligt Baxter kan ett åtagande som inleds med uppmanande ord som *endeavour* och *seek to* inte ge upphov till en faktiskt bindande regel då det inte är praktiskt möjligt att övervaka efterlevandet av en sådan bestämmelse. En sådan bestämmelse skulle utgöra så kallad ”soft law”.²³ Weil anser däremot att även en ”soft law”-bestämmelse är en bindande norm, så länge den återfinns i ett bindande instrument,²⁴ men även en sådan tolkning medför vissa problem vilket kommer redogöras för längre ned. Hur ett åtagande utformats är därför av stor vikt för att avgöra dess bindande kraft.

Enligt Barral är det vanligt förekommande att bestämmelser i bindande instrument avseende hållbar utveckling är vaga, flexibla och framförallt utformade som uppmaningar att arbeta för hållbar utveckling och ofta något som ska strävas efter snarare än utföras. På det stora hela ter sig hållbar utveckling vara ett syfte eller mål snarare än ett medel.²⁵ En av Schrijver utförd granskning av ett stort antal multilaterala traktater på miljörettens område pekar på samma sak. Den visar att principen om hållbar utveckling ofta återfinns tillsammans med normativa formuleringar som *promote*, *should be achieved* och *encourage*²⁶ som skulle ge uttryck för att principen inte direkt kräver efterlevnad utan endast uppmanar till det, vilket i sin tur skulle innebära att principen utgör ”soft law”.

För att fortsatt kunna hävda att principen är bindande i detta sammanhang krävs alltså att en förlitar sig på Weils resonemang, men ny problematik uppstår dessvärre direkt. Trots att en ”soft law”-bestämmelse avseende hållbar utveckling vore bindande tar bundenheten endast sikte på att en part till en sådan bestämmelse är bunden till att arbeta för hållbar utveckling och inte att en part faktiskt blir skyldig att uppnå hållbar utveckling eller utveckla hållbart.²⁷ Det vore således möjligt att hävda att det finns en global skyldighet i internationella överenskommelser att främja hållbar utveckling. En sådan skyldighet, en så kallad *skyldighet att vidta*

²³ Baxter (1980), s. 554.

²⁴ Weil (1983), s. 414.

²⁵ Barral (1980), s. 384-385, 389.

²⁶ Schrijver (2008), s. 288-317.

²⁷ Barral (1980), s. 384. Det bör påpekas att begreppet ”hållbar utveckling” inte kan ha en normskapande karaktär i sig, utan måste formuleras i andra termer för att kunna ge upphov till en regel: t.ex. ”stater ska utveckla hållbart” eller ”stater har en rätt att utveckla hållbart”, se Lowe (1999), s. 25 samt avsnitt 3.2.2 nedan.

*åtgärder*²⁸, förutsätter att samtliga tillgängliga medel som främjar ett sådant syfte eller mål ska användas.²⁹ Motsatsvis skulle en skyldighet att utveckla hållbart eller att uppnå hållbar utveckling utgöra en *skyldighet att uppnå resultat*,³⁰ vilket inte är fallet här.³¹ Dessa två skyldigheter kan benämnas som olika normativa kategorier.³² En skyldighet att vidta åtgärder förutsätter givetvis att det finns åtgärder att vidta, och dessa kommer identifieras under avsnitt 4.

3.2 Internationell sedvanerätt

Trots att det inte går att härleda en direkt skyldighet att utveckla hållbart från internationella överenskommelser, kan det inte uteslutas att en sådan skyldighet inte följer av internationell sedvanerätt. Det kommande avsnittet kommer därför att inledningsvis försöka påvisa existensen av en skyldighet att utveckla hållbart med hjälp av rättspraxis och doktrin, och om en sådan inte existerar, om det åtminstone finns en likadan skyldighet att vidta åtgärder för att främja hållbar utveckling som det finns i internationella överenskommelser.

Internationell sedvanerätt bygger på existensen av *opinio juris* och praxis. *Opinio juris* innebär att stater agerar på ett visst sätt för att de anser att de enligt lag är skyldiga att göra det. Praxis ska i detta avseende förstås som staters handlande, som för övrigt måste vara allmänt, utbrett i tiden och sammanhängande för att kunna anses utgöra internationell sedvanerätt.³³ Det bör dessutom nämnas att normer som härleds från internationell sedvanerätt i princip alltid är bindande globalt, vilket är av yttersta relevans för uppsatsen.³⁴

3.2.1 Rättspraxis

Förekomsten av internationell sedvanerätt bygger som nämnt på att praxis och *opinio juris* föreligger, men detta kan vara väldigt svårt att bevisa. För att fastställa ifall dessa föreligger är det därför naturligt att vända sig till rättspraxis från de

²⁸ Eng. "*Obligation of conduct/Obligation of means*".

²⁹ Pisillo-Mazzeschi (1992), s. 41.

³⁰ Eng. "*Obligation of result*".

³¹ Wolfrum (2011), s. 364.

³² Barral (2012), s. 386.

³³ Lindfalk (2020), s. 34-36.

³⁴ da Rocha Ferreira et al. (2013), s. 192.

internationella domstolarna och skiljedomstolarna. Rättspraxis och utlåtande från dessa domstolar, framförallt från ICJ, väger i detta sammanhang väldigt tungt just på grund av den invecklade processen för att utröna internationell sedvanerätt. Detta har dock inneburit att internationella domstolar valt att generellt undvika fastställandet av internationell sedvanerätt då rättsregler av den typen ofta är kontroversiella, vilket också har varit fallet med hållbar utveckling.³⁵ De få domar som faktiskt berör principen om hållbar utveckling måste därför granskas noggrant.

3.2.1.1 Gabčíkovo-Nagymaros

Ett viktigt rättsfall från ICJ på området är *Gabčíkovo-Nagymaros Project* från 1997. Här finns den första antydningen till att principen om hållbar utveckling kan ha en sedvanerättslig relevans. I domen uttalas att det finns ett behov av att förena ekonomisk utveckling med miljöskydd och att detta behov kommer till ”lämpligt uttryck i konceptet om hållbar utveckling” och att parterna därför på nytt ska granska de miljömässiga konsekvenser som kan uppstå av projektet.³⁶ Detta är dock den enda gången i domen som hållbar utveckling nämns, och en faktisk bedömning kring huruvida staternas agerande utgör hållbar utveckling saknas.³⁷ ICJ erkänner alltså hållbar utveckling som ett koncept, men går inte så långt som att tillmäta den en rättslig status.³⁸

Till detta bör även nämnas domare Weeramantrys separata yttrande där han anser att hållbar utveckling är ”[...] mer än bara ett koncept, utan en princip med ett normativt värde...” och att principen är en del av folkrätten dels för att den logiskt måste vara det (”inescapable logical necessity”), dels för att den är allmänt accepterad av globala gemenskapen.³⁹ Yttrandet ger i sig ett starkt stöd för principens roll som internationell sedvanerätt, men har stött på stort motstånd i doktrin och det är oklart om yttrandet faktiskt har något egentligt värde för principens rättsliga status.⁴⁰

³⁵ Barral (2012), s. 386.

³⁶ Egen översättning. Eng. “aptly expressed in the concept of sustainable development”. Se *Gabčíkovo-Nagymaros*, punkt 140.

³⁷ Boyle; Freestone (1999), s. 16.

³⁸ Schrijver (2008), s. 379.

³⁹ *Separate Opinion of Vice-President Weeramantry*, s. 85, 95. Se även avsnitt 3.2.2 nedan.

⁴⁰ Se avsnitt 3.2.2 nedan.

3.2.1.2 Pulp Mills

I *Pulp Mills on the River Uruguay* från 2010 erinrar ICJ om domstolens uttalande avseende hållbar utveckling i *Gabčíkovo-Nagymaros*.⁴¹ Med detta som bas konstaterar domstolen vid ett senare tillfälle i domen att artikel 27 i den för målet relevanta traktaten är konsekvent med ”the objective of sustainable development”.⁴² Domen ger fortfarande inte tillräckligt stöd för att hållbar utveckling ska anses vara en internationell sedvanerättslig norm, men det är oavsett en viktig utveckling från *Gabčíkovo-Nagymaros*: hållbar utveckling anses här inte bara vara ett koncept utan ett mål eller syfte som stater agerande ska överensstämna med, t.ex. de åtgärder som regleras i artikel 27.⁴³ En sådan skyldighet kan jämföras med den skyldighet som ställs upp i avsnitt 3.1 avseende normens karaktär i traktat.

3.2.1.3 Shrimp-Turtles

Även World Trade Organizations (WTO) tvistlösningsorgan har yttrat sig angående hållbar utveckling. I *Shrimp-Turtles* från 2005 påpekar WTO:s överprövningsorgan i en rapport dels att principen om hållbar utveckling är relevant för fallet och att principen skapar vissa skyldigheter för parterna.⁴⁴ Principens existens är dock baserad på att den förekommer i preambeln till WTO-avtalet⁴⁵ och eventuella slutsatser begränsas därför till avtalets täckningsområde.⁴⁶ Utöver detta beskriver även organet hållbar utveckling som ett koncept vars allmänt accepterade innebörd är att förena ekonomisk och social utveckling med miljöskydd,⁴⁷ vilket enligt Schrijver ger starkt stöd för att principen om hållbar utveckling utgör en rättslig norm i den internationella sedvanerätten.⁴⁸

3.2.1.4 Iron Rhine

Det kanske tydligaste steget mot ett erkännande av hållbar utveckling som en internationell sedvanerättslig norm togs av den permanenta skiljedomstolen (PCA) i *Iron Rhine* 2005. Tribunalen anser där att det enligt folkrätten föreligger en

⁴¹ *Pulp Mills*, punkt 76.

⁴² *Pulp Mills*, punkt 177. Se även punkt 103 för vad som står i art. 27 i det berörda avtalet.

⁴³ Barral (2012), s. 387.

⁴⁴ *Shrimp-Turtles*, punkt 127-131.

⁴⁵ Marrakesh Agreement Establishing the World Trade Organization.

⁴⁶ Barral (2012), s. 386.

⁴⁷ *Shrimp-Turtles*, punkt 129, not 107.

⁴⁸ Schrijver (2008), s. 322.

skyldighet att inkorporera lämpliga miljömässiga åtgärder i aktiviteter ämnade att främja ekonomisk utveckling. Det starkaste ställningstagandet sker i form av påståendet:

“[...] where development may cause significant harm to the environment there is a duty to prevent, or at least mitigate, such harm. This duty, in the opinion of the tribunal, has now become a principle of general international law.”⁴⁹

Tribunalen erinrar sedan om ICJ:s yttrande avseende hållbar utveckling i *Gabčíkovo-Nagymaros* fallet⁵⁰, vilket bör ge stöd för att tribunalen anser att ovan uppställda skyldigheter faller inom konceptet hållbar utveckling.⁵¹

3.2.2 Lowes kritik och principens normativa kategori

Sett till ovan rättsfall bör det finnas underlag för att hävda att det finns någon typ av skyldighet avseende principen om hållbar utveckling att härleda från internationell sedvanerätt. Problematiken som kvarstår är dock att en sådan skyldighet måste preciseras och sättas inom en normativ kategori: antingen finns det en skyldighet att utveckla hållbart eller en skyldighet att vidta åtgärder för att främja hållbar utveckling.⁵²

En av de största motståndarna till en skyldighet att utveckla hållbart är Lowe, vars kritik tar avstamp i Weeramantrys separata yttrande i *Gabčíkovo-Nagymaros*, men utgör ett viktigt bidrag till diskussionen som helhet. I sitt yttrande hävdar Weeramantry som nämnt att principen om hållbar utveckling är en bindande norm i den internationella sedvanerätten på grund av ett logiskt nödvändigt behov och en allmän acceptans.⁵³ Lowe påpekar att principen om hållbar utveckling inte kan ha en normskapande karaktär utan måste omformuleras för att kunna ge upphov till legala normer: den måste formuleras i stil med ”en skyldighet att utveckla

⁴⁹ *Iron Rhine*, punkt 59.

⁵⁰ Ibid.

⁵¹ Barral (2012), s. 387.

⁵² Jmf. avsnitt 3.1 ovan samt avsnitt 3.2 ovan.

⁵³ Se avsnitt 3.2.1.1 ovan.

hållbart”.⁵⁴ Även om principen skulle omformuleras motsätter sig dock Lowe att den skulle ge upphov till en bindande norm:

“There is, in the catalogue of treaty provisions, declarations and so on that use the term ‘sustainable development’, a lack of clear evidence that the authors regarded the concept as having the force of a rule or principle of customary international law. There may be evidence of the frequent use of the term; but that is by no means the same as evidence of a general practice accepting the concept as law.”⁵⁵

Enligt Lowe saknas alltså stöd för en sådan norm i staters praxis samt *opinio juris*, och principen om hållbar utveckling kan därför inte utgöra internationell sedvanerätt. Denna åsikt delar även Barral som menar att principens flexibla utformning gör det omöjligt att utröna en sådan norm⁵⁶ och empirisk data visar att trots att principen i stor utsträckning förekommer i internationella instrument har många stater inte påbörjat sitt arbete mot hållbar utveckling.⁵⁷ Däremot är det enligt Lowe möjligt att hävda principen om hållbar utveckling utgör ett paraplybegrepp för ett antal andra skyldigheter,⁵⁸ vilket bör kunna liknas med den skyldighet att vidta åtgärder som nämnts under avsnitt 3.1 (en skyldighet som medför andra skyldigheter). Även om Lowe inte uttalar sig direkt kring normativa kategorier ger hans slutsatser på sätt ändå, mot bakgrund av principen som ett paraplybegrepp, stöd för att internationell sedvanerätt medför en skyldighet att vidta åtgärder för att främja hållbar utveckling.

3.2.3 Praxis och *opinio juris*

Av det rättspraxis som redogjorts för ovan framgår visst stöd för att principen om hållbar utveckling är en bindande norm enligt internationell sedvanerätt, men stödet är inte tillräckligt för att kunna hävda att en sådan norm absolut föreligger.⁵⁹ Utöver

⁵⁴ Lowe (1999), s. 25, samt se not 27 ovan.

⁵⁵ Lowe (1999), s. 24.

⁵⁶ Barral (2012), s. 386.

⁵⁷ Srivastava (2011), s. 105.

⁵⁸ Lowe (1999), s. 26.

⁵⁹ Barral (2012), s. 386.

detta är det enligt Lowe klart att principen inte kan medföra normativa skyldigheter i sig själv och stöd för det motsatta verkar inte finnas i staters praxis eller opinio juris.⁶⁰ Däremot pekar mycket på att principen återigen faller inom den normativa kategori som avser skyldigheter att vidta åtgärder. Det finns som nämnt stöd i rättspraxis för att principen existerar i internationell sedvanerätt som ett mål⁶¹ och doktrin som konstaterar att hållbar utveckling medför skyldigheter.⁶² Dessutom finns det, som ska redogöras för i det följande, omfattande praxis och opinio juris som fastställer bilden av att stater anser hållbar utveckling vara ett mål som ska strävas mot genom implementerandet av åtgärder.⁶³

Inledningsvis bör klargöras att staters praxis och opinio juris ofta går hand i hand. Opinio juris kan påvisas genom staters handlingar (praxis), och praxis uppstår genom att en stat anser sig skyldig att handla på ett visst sätt (opinio juris).⁶⁴ Staters handlingar kan alltså utgöra bevis för att både praxis och opinio juris föreligger.⁶⁵

I detta fall finns ett stort antal bindande internationella instrument där stater i relativt stor enhetlighet behandlar hållbar utveckling som ett mål att sträva efter.⁶⁶ Utöver detta går det att identifiera omfattande åtgärder avseende hållbar utveckling på nationell nivå i form av t.ex. lagstiftning, riktlinjer och miljökonsekvensbeskrivningar.⁶⁷ Tillsammans bör detta utgöra ett tillräckligt underlag för att påstå att praxis och opinio juris föreligger och att hållbar utveckling därför existerar i den internationella sedvanerätten som ett bindande mål som stater är skyldiga att främja genom vidtagande av åtgärder.⁶⁸

Vad som fortfarande framstår som oklart är vilka konkreta åtgärder en sådan skyldighet medför, och nästa steg blir således, precis som avseende hållbar utveckling som en bindande norm i internationella överenskommelser, att identifiera de skyldigheter som faktisk följer av principen om hållbar utveckling.

⁶⁰ Se avsnitt 3.2.2 ovan.

⁶¹ Se avsnitt 3.2.1.2 och 3.2.1.4 ovan, samt Schrijver (2008), s. 317-326.

⁶² Boyle; Freestone (1999), s. 18.

⁶³ Barral (2012), s. 386.

⁶⁴ Linderfalk (2020), s. 36.

⁶⁵ Omdiskuterat, se da Rocha Ferreira et al. (2013), s. 191.

⁶⁶ Se bl.a. Schrijver (2008), s. 288-317, Barral (2012), s. 389 not 59 samt Srivastava (2011), s. 104.

⁶⁷ Schrijver (2008), s. 326-332 samt Barral (2012), s. 388.

⁶⁸ Barral (2012), s. 388.

4 Skyldigheten att vidta åtgärder

4.1 Internationella överenskommelser

En skyldighet att vidta åtgärder förutsätter inledningsvis att det finns relevanta åtgärder att vidta. Vad som anses vara lämpliga åtgärder för att främja en traktats syfte eller mål specificeras ofta i traktaten i kombination med det syfte eller mål som avses att främjas. Här kan t.ex. Parisavtalet nämnas, i vilket det framgår att ett syfte med avtalet är att arbeta mot klimatförändringar och för hållbar utveckling (artikel 2), och att detta ska göras bl.a. genom att parter ska bedriva nationella utsläpps begränsningar (artikel 4), parter ska bibehålla och förbättra reservoarer för växthusgas (artikel 5) och utvecklade länder ska ge finansiellt stöd till utvecklingsländer (artikel 9).⁶⁹ Den skyldighet att främja hållbar utveckling som följer i ovan exempel innebär ett åtagande som går bortom Bruntlandrapportens ursprungliga definition av hållbar utveckling. Samma struktur återfinns även i andra traktater med global anslutning som UNFCCC, CBD och UNCCD.⁷⁰ En skyldighet att vidta åtgärder enligt en internationell överenskommelse tar således ett naturligt avstamp i att vidta de åtgärder som en traktat ställer upp som relevanta.

Utöver detta kan det även tänkas föreligga en skyldighet att vidta alla övriga åtgärder som kan tänkas främja hållbar utveckling.⁷¹ Det finns dock viss problematik med detta. En stat kan aldrig bli bunden i större utsträckning än vad den har gett samtycke till.⁷² En skyldighet i traktat att främja hållbar utveckling avseende ett visst miljömässigt subjekt, t.ex. havet, bör således inte kunna skapa en skyldighet att främja hållbar utveckling avseende ett annat miljömässigt subjekt, t.ex. skogen. För detta torde krävas att ytterligare samtycke från staten ges genom ett ingående av en annan traktat. Det finns absolut möjlighet att skyldigheter att främja hållbar utveckling i vissa avseende överlappar mellan olika områden, men en sådan bedömning kommer alltid att behövas göras på en case-by-case basis.⁷³ För

⁶⁹ Se art. 2-5, 9 Parisavtalet.

⁷⁰ Se art. 3.4, 4-7 UNFCCC, art. 1, 4-14 CBD samt art. 2.1, 4-8 UNCCD.

⁷¹ Pisillo-Mazzeschi (1992), s. 41.

⁷² Birnie et al. (2009), s. 92.

⁷³ Barral (2012), s. 392.

att konkretisera detta ytterligare kan det nämnas att en stat kan t.ex. enligt art. 7 CBD vara skyldig att föra statistik över arter för att bevara biologisk mångfald och på så sätt främja hållbar utveckling, men en sådan skyldighet kan inte krävas om målet i en annan traktat är att sänka den globala temperaturen.⁷⁴

Det borde således vara möjligt att sammanfatta ovan genom att hävda att (1) det finns en global skyldighet att främja hållbar utveckling som en följd av internationella överenskommelser, men att (2) de skyldigheter som hållbar utveckling medför i en sådan kontext är begränsade till att omfatta endast det eller de subjekt som en stat har accepterat skyldigheter gentemot. Det är inte möjligt att härleda några allmänna skyldigheter från internationella överenskommelser.

4.2 Internationell sedvanerätt

Bland doktrin råder relativt stor enighet kring de skyldigheter som internationell sedvanerätt ställer upp för främjandet av hållbar utveckling. Dessa benämns på olika sätt av olika författare: som åtgärder, dimensioner, principer eller element.⁷⁵ Oavsett namn är författarna i hög grad eniga om några grundläggande skyldigheter som är nödvändiga för att främja hållbar utveckling oavsett situation.⁷⁶

Hållbar utveckling bygger i grund och botten på en tanke om rättvisa inom generationer och mellan generationer:⁷⁷ samtliga av dagens och morgondagens människor ska ha möjlighet att använda jorden på samma sätt.⁷⁸ Det finns ett behov av att bevara naturen och dess resurser för att framtidens människor ska ha möjlighet att använda dessa, och av detta följer en skyldighet för stater att agera på ett sätt som inte påverkar denna möjlighet. Denna norm går framförallt att härleda från ett antal globala instrument, där framförallt UNFCCC och CBD bör nämnas.⁷⁹ Även ICJ har uttalat sig om en skyldighet gentemot ”ofödda generationer” i sitt rådgivande yttrande avseende kärnvapen.⁸⁰

⁷⁴ Jmf. art. 7 CBD art 7 med art. 2 Parisavtalet.

⁷⁵ Se Barral (2012), s. 393, Schrijver (2008), s. 333, Lowe (1999), s. 27 samt Boyle; Freestone (1999), s. 8.

⁷⁶ Det finns fler tänkbara normer, men pga. svagt stöd i den internationella sedvanerätten och platsbrist kommer endast de med starkt stöd hanteras.

⁷⁷ Eng. *Intra- and intergenerational equity*.

⁷⁸ Boyle; Freestone (1999), s. 12, 15.

⁷⁹ Schrijver (2008), s. 343 samt Boyle; Freestone (1999) s. 12-14.

⁸⁰ *Advisory Opinion on Nuclear Weapons*, s. 241.

Utöver detta följer även en skyldighet gentemot dagens generation. Denna skyldighet innefattar dels att alla människor ska ha rätt att bruka jordens resurser på lika villkor, dels en mer rättvis fördelning av existerande monetära medel.⁸¹ Parisavtalets regler om finansiellt stöd till utvecklingsländer är ett utmärkt exempel på en regel avseende det senare området.⁸² Att en sådan skyldighet kan anses följa av internationell sedvanerätt beror framförallt på praxis och *opinio juris* som uppkommit genom utvecklade länders bistånd till utvecklingsländer i form av både ekonomiska bidrag men också utvecklingsstöd och teknologiöverföring.⁸³

En mer konkret skyldighet föreligger i form av att motverka och begränsa miljöskador. Denna princip har starkt stöd i såväl rättspraxis som i internationella överenskommelser.⁸⁴ Framförallt bör *Iron Rhine* fallet nämnas, där skiljedomstolen ansåg att det förelåg ett nära band mellan hållbar utveckling och en skyldighet att företa försiktighetsåtgärder vid ekonomiska utvecklingsprojekt för att begränsa uppkomsten av miljöskador.⁸⁵ En sådan princip figurerar även till viss del i *Gabčíkovo-Nagymaros*⁸⁶, men har även stöd i Rio-deklarationen, UNFCCC och CBD.⁸⁷ Till dessa försiktighetsåtgärder hör framförallt utförandet av en miljökonsekvensbeskrivning. Skyldigheten att företa en sådan kan härledas från ett antal större konventioner på området.⁸⁸ Sammantaget finns även här starkt stöd för att hävda att en sådan skyldighet föreligger enligt internationell sedvanerätt.

Det föreligger dessutom en skyldighet att samarbeta för att implementera de åtgärder som nämns ovan. Denna skyldighet härstammar bland annat från *Pulp Mills* fallet, där ICJ uppger, i samband med en referens till hållbar utveckling, att stater genom samarbete kan motverka och begränsa miljöskador.⁸⁹ Framförallt finns massvis med referenser till ett behov av eller krav på samarbete i internationella överenskommelser,⁹⁰ i vilket sammanhang Parisavtalet bör nämnas.⁹¹

⁸¹ Schrijver (2008), s. 343-344 samt Boyle; Freestone (1999), s. 15.

⁸² Se art. 9 Parisavtalet.

⁸³ Schrijver (2008), s. 344.

⁸⁴ Schrijver (2008), s. 349.

⁸⁵ Barral (2012), s. 392.

⁸⁶ *Gabčíkovo-Nagymaros*, punkt 140.

⁸⁷ Schrijver (2008), s. 351.

⁸⁸ Schrijver (2008), s. 356, Boyle; Freestone (1999), s. 15-16 samt Barral (2012), s. 392-393.

⁸⁹ *Pulp Mills*, punkt 75-76, se även 3.2.1.2.

⁹⁰ Schrijver (2008), s. 334-336.

⁹¹ Parisavtalet, art. 6.1, 7.6, 8.3 och 8.4.

5 Agenda 2030 och framtiden

Hållbar utveckling har under de senaste åren fått en fast och tydlig roll i den internationella gemenskapens arbete. 2015 var året då både Parisavtalet och Agenda 2030 och de globala målen ("Hållbarhetsmålen") antogs.⁹² Parisavtalet har visserligen ett antal artiklar som ger uttryck för principen om hållbar utveckling, men Agenda 2030 måste i nuläget ses som det absolut starkaste uttrycket för hållbar utveckling internationellt. Vid United Nations Sustainable Development Summit antog FN:s generalförsamling enhetligt Resolution 70/1: *Transforming Our World: the 2030 Agenda for Sustainable Development*. Det ska i ljuset av detta direkt nämnas att Agenda 2030 och de globala målen utgör ett ej bindande instrument då det rör sig om en resolution,⁹³ men har fortfarande haft synbar påverkan på internationellt arbete avseende hållbar utveckling, inte minst avseende miljön.⁹⁴ Hållbarhetsmålen har definitivt en positiv effekt på klimatet och miljön, men sett ur uppsatsens perspektiv är detta inte tillräckligt. Vad som är relevant är ifall resolutionen har gett eller kan ge upphov till faktiska normativa effekter på principen om hållbar utveckling på den internationella miljörättens område, trots att hållbarhetsmålen är av ej bindande karaktär.⁹⁵

Inledningsvis bör det klargöras att en av FN:s generalförsamling antagen resolution kan ha normskapande kraft. Kortfattat så har ICJ vid flera tillfälle bekräftat att resolutioner kan utgöra bevis för förekomsten av opinio juris, och således bevis för existensen av internationell sedvanerätt.⁹⁶ Att kunna påvisa att sådan opinio juris har uppstått under de senaste fem åren är däremot ett större problem. Det är helt enkelt för tidigt för att kunna göra en sådan granskning: utan ny rättspraxis eller doktrin på området visade sig en sådan utmaning vara alldeles för omfattande för att kunna behandlas i denna uppsats.

Det blir istället relevant att granska de potentiella effekter som hållbarhetsmålen kan ge upphov till. En sådan granskning kan ta utgångspunkt i

⁹² Se Parisavtalet, samt Resolution 70/1. Parisavtalet trädde ikraft 2016.

⁹³ Oberg (2006), s. 881.

⁹⁴ Se *Progress Report 2019*, samt *The Global Response*.

⁹⁵ Se Oberg (2006), s. 895-896.

⁹⁶ Se *Nicaragua v United States of America* (Judgment). ICJ Rep 1986, punkt 188. 1986. samt *Advisory Opinion on Nuclear Weapons*, punkt 70.

huruvida något av de globala målen ger ytterligare stöd till någon skyldighet som redan existerar avseende hållbar utveckling. Direkt blir några liknelser tydliga: SDG1 (Hållbarhetsmål 1) avser utrotandet av fattigdom som kan liknas med principen om hållbar utvecklings krav på (ekonomisk) rättvisa inom dagens generation.⁹⁷ Även SDG2, SDG6 och SDG7 faller inom detta krav på rättvisa genom målsättningar avseende att alla ska ha tillgång till mat, vatten respektive energi. SDG13 tar sikte på att motverka klimatförändringarna och dess konsekvenser, vilket går att jämföra med behovet av att bevara dagens resurser åt framtidens generationer.⁹⁸ SDG14 och SDG15 är inne på samma område och avser målsättningar angående bevarandet av hav, natur och ekosystem. Dessa mål kan också tänkas göra uttryck för skyldigheten att motverka och begränsa miljöskador som följer av internationell sedvanerätt.⁹⁹ Slutligen är det många mål, framförallt SDG17, som uppmuntrar till samarbete mellan staterna för att främja hållbar utveckling och hållbarhetsmålen.¹⁰⁰

Även om Agenda 2030 i sig inte är bindande, är det inte svårt att föreställa sig att de skyldigheter som diskuterats ovan kommer att få en starkare normativ kraft som en följd av målen. Denna kraft kan baseras på att hållbarhetsmålen eventuellt anses utgöra bevis för opinio juris, men det är som sagt för tidigt för att uttala sig kring detta. Mer troligt är dock att denna kraft kommer ifrån de nationella åtagande som görs i samband med strävandet efter att uppnå hållbarhetsmålen. Dessa åtagande kan i sin tur komma att utgöra både praxis och opinio juris, men är såklart beroende av att stater faktiskt implementerar och genomför åtgärder i enlighet med de mål som ställts upp. Det vore inte heller otänkbart att något av de andra målen, t.ex. SDG5 avseende jämställdhet, ger upphov till nya skyldigheter som kan kopplas till hållbar utveckling, men med tanke på det fortsatt oklara rättsläget avseende hållbar utveckling kan detta dröja länge.

⁹⁷ Se avsnitt 4.2 ovan, 3 st.

⁹⁸ Se avsnitt 4.2 ovan, 2 st.

⁹⁹ Se avsnitt 4.2 ovan, 4 st.

¹⁰⁰ Se avsnitt 4.2 ovan, 5 st.

6 Avslutning

6.1 Sammanfattning

Som framgår av uppsatsen spelar principen om hållbar utveckling fortfarande en ytterst oklar roll i den internationella miljörätten, trots att det nu bokstavligen existerar hållbarhetsmål. Utanför juridiken råder inget större tvivel om varken principens existens eller praktiska betydelse, men i folkrätten finns större tveksamheter. Vad som är klart är att principen om hållbar utveckling är en globalt bindande norm, både som ett resultat av internationella överenskommelser och internationell sedvanerätt. Vad som däremot inte är klart är vilken typ av norm det rör sig om och vilka skyldigheter denna medför.

I traktat tar sig principen formen av ett mål som stater är skyldiga att sträva efter, framförallt genom implementering av de åtgärder som överenskommelsen i övrigt ställer upp. Dock begränsas ett sådant mål av traktatens övriga mål och syfte, och istället för en skyldighet att främja hållbar utveckling i allmänhet finns endast en skyldighet att främja hållbar utveckling under traktatens tillämpningsområde. Ett krav på implementering av åtgärder avseende hållbar utveckling som faller utanför ett sådant område kan inte anses föreligga.

Doktrin och rättspraxis ger, avseende den internationella sedvanerätten, stöd för en liknande slutsats: stater är skyldiga att främja hållbar utveckling. Trots brist på faktiska erkännande från internationella domstolar verkar det ändå vara möjligt att utröna vissa internationella sedvanerättsliga skyldigheter som hållbar utveckling medför, som t.ex. krav på förebyggande av miljöskador och samarbete.

Agenda 2030 verkar i nuläget inte ha bidragit till att hållbar utveckling har fått en starkare eller annorlunda normativ roll, men kommer troligtvis så småningom ha en påverkan på principen.

6.2 Slutsatser och diskussion

Både internationella överenskommelser och internationell sedvanerätt är eniga om att principen om hållbar utveckling är bindande globalt. Däremot finns det ingen skyldighet att utveckla hållbart eller uppnå hållbar utveckling, utan hållbar utveckling är istället ett mål som stater är skyldiga att sträva efter. Ett sådant mål är dock fortfarande väldigt flexibelt och det är svårt att uttala sig i allmänna termer när man talar om skyldigheter knutna till hållbar utveckling. Jag anser dock att en sådan utformning i nuläget är ganska passande. Miljörätten är fortfarande ett väldigt brett rättsområde under hastig utveckling. Åtgärder som är relevanta för en öken är inte nödvändigtvis relevanta för ett hav, och åtgärder som var relevanta igår är inte nödvändigtvis relevanta imorgon. För den internationella rättssäkerheten kan det därför vara viktigt att det inte finns alltför inskränkande skyldigheter baserat på vaga uttalande och debatterad doktrin. Det är istället mer lämpligt att stater själva väljer sina åtagande genom ingående av traktat. Dock är det fortfarande viktigt att de minimiskyldigheter som baseras på internationell sedvanerätt består för att försäkra att hållbar utveckling fortsatt tas i beaktning.

Däremot anser jag samtidigt att det vore viktigt för klimatet och miljön att det införs en absolut och allmän skyldighet att utveckla hållbart. En sådan skyldighet hade kunnat vara baserad på dels på de skyldigheter som redan finns för att främja hållbar utveckling, dels på hållbarhetsmålen i Agenda 2030. Återigen är det viktigt att sådana skyldigheter är konkreta och tydliga för att bibehålla rättssäkerhet. Min förhoppning är ett klart ställningstagande från ICJ, men problematiken är dock att ett erkännande av hållbar utveckling som internationell sedvanerättslig norm troligtvis skulle vara kontroversiellt och påverka ICJ:s anseende bland flera stater. Ett mer lämpligt alternativ vore kanske att FN:s lagkommission (ILC) tar fram en bindande konvention som sedan träder ikraft med relativt stor anslutning.

Kanske är det Agenda 2030 som äntligen ger principen om hållbar utveckling sin bindande karaktär. Mycket tyder på att världens stater tar hållbarhetsmålen på stort allvar, trots resolutionens icke-bindande karaktär. Oavsett vad Agenda 2030 får för normativ effekt är hållbarhetsmålen ett tydligt ställningstagande och har positionerat hållbar utveckling som en av de viktigaste punkter på dagordningen för internationella organisationer, nationer, företag och individer.

Käll- och litteraturförteckning

Litteratur

Baker, Susanne (2015), *Sustainable Development*, 2 uppl., Routledge, London.

Barral, Virginie (2012), 'Sustainable Development in International Law: Nature and Operation of an Evolutive Legal Norm', *European Journal of International Law*, vol. 23(2), s. 377–400.

Baxter, Richard R. (1980), 'International Law "In Her Infinite Variety"', *The International and Comparative Law Quarterly*, vol. 29(4), s. 549-566.

Birnie, Patricia; Boyle, Alan; Redgwell, Cathrine (2009), *International law and the environment*, 3 uppl., Oxford University Press, Oxford.

Boyle, Alan; Freestone, David (1999), 'Introduction', Boyle, Alan; Freestone, David, *International Law and Sustainable Development: Past Achievements and Future Challenges*, Oxford University Press, Oxford, s. 1-18.

Cordonier Segger, Marie-Claire; Khalfan, Ashfaq (2004), *Sustainable Development Law: Principles, Practices, and Prospects*, Oxford University Press, Oxford.

Kleineman, Jan (2018), 'Rättsdogmatisk metod', Nääv, Maria; Zamboni, Mauro, *Juridisk metodlära*, 2 uppl., Studentlitteratur, Lund, s. 21-46.

Linderfalk, Ulf (Ed.) (2007), *Folkrätten i ett nötskal*, 3. uppl., Studentlitteratur AB, Lund.

Lowe, Vaughan (1999), 'Sustainable Development and Unustainable Arguments', Boyle, Alan; Freestone, David, *International Law and Sustainable Development*:

Past Achievements and Future Challenges, Oxford University Press, Oxford, s. 19-38.

Oberg, Marko D. (2006), 'The Legal Effects of Resolutions of the UN Security Council and General Assembly in the Jurisprudence of the ICJ', *European Journal of International Law*, vol. 16(5), s. 879-906.

Pisillo-Mazzeschi, Riccardo (1992), 'The Due Diligence Rule and the Nature of the International Responsibility of States', *German Yearbook of International Law*, vol. 35, s. 9-51.

da Rocha Ferreira, André; Carvalho, Cristieli; Graeff Machry, Fernanda; Vianna Rigon, Pedro Barreto (2013), 'Formation and Evidence of Customary International Law', *United Nations Journal*, vol. 1, s. 182-201.

Sand, Peter H. (2007), 'Sustainable development of forests, ships, and law', *Environmental Policy and Law*, vol. 37(2-3), s. 202-207.

Sandgren, Claes (2018), *Rättsvetenskap för uppsatsförfattare: ämne, material, metod och argumentation*, Norstedts Juridik.

Schrijver, Nico (2008), 'The Evolution of Sustainable Development in International Law: Inception, Meaning and Status', *The Pocket Books of The Hague Academy of International Law*, vol. 2, s. 217-412.

Simma, Bruno; Alston, Philip (1992), 'The Sources of Human Rights Law: Custom, Jus Cogens, and General Principles', *Australian Yearbook of International Law*, vol. 12, s. 82.

Srivastava, Jayatl (2011), '"Norm" of Sustainable Development: Predicament and the Problematique', *India Quarterly*, vol. 67(2), s. 93-110.

Vogler, John (2007), 'The International Politics of Sustainable Development', *Handbook of Sustainable Development*, Edward Elgar Publishing Limited, Cheltenham, s. 430-436.

Weil, Prosper (1983), 'Towards Relative Normativity in International Law?', *American Journal of International Law*, vol. 77(3), s. 413-442.

Wolfrum, Rüdiger (2011), 'Obligation of Result Versus Obligation of Conduct: Some Thoughts About the Implementation of International Obligations', *Looking to the Future: essays on International Law in Honor of W. Michael Reisman*, Brill, s. 363-383.

World Commission on Environment and Development (1987), *Our Common Future*, Oxford University Press, Oxford.

United Nations Global Compact (2019), *Progress Report 2019*, New York.

Traktat och resolutioner

United Nations, *Convention on Biological Diversity*, antagen 5 juni 1992, 1760 UNTS 79, 31 ILM 818 (1992).

United Nations, *Convention to Combat Desertification in those Countries Experiencing Serious Drought and/or Desertification, Particularly in Africa*, antagen 14 oktober 1994, 1954 UNTS 3, 33 ILM 1328 (1994), [2000] ATS 18.

United Nations, *General Assembly Resolution 2997 (XXVII)*, antagen 15 december 1972. UN Doc A/RES/2997(XXVII).

United Nations, *General Assembly Resolution 70/1: Transforming Our World: the 2030 Agenda for Sustainable Development*, antagen 25 september 2016. UN Doc A/RES/70/1.

United Nations, *Kyoto Protocol to the United Nations Framework Convention on Climate Change*, antaget den 11 december 1997, 2303 UNTS 148, 37 ILM 22 (1998), [2008] ATS 2.

United Nations, *Paris Agreement*, antaget 12 december 2015, UN Doc FCCC/CP/2015/10/Add.1, Decision 1/CP.21.

United Nations, *Statute of the International Court of Justice*, antagen 18 april 1946, 3 Bevans 1179, 59 Stat 1031, TS 993, 39 AJIL Supp 215 (1945).

United Nations, *United Nations Framework Convention on Climate Change*, antagen 20 januari 1994, UN Doc A/RES/48/189.

World Trade Organization, *Marrakesh Agreement Establishing the World Trade Organization*, 15 april 1994.

Elektroniska resurser

Council of the European Union (2020), *The Global Response: Working together to help the world get better*, 2 maj 2020, hämtad 6 januari 2021, consilium.europa.eu, <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2020/05/02/the-global-response-working-together-to-help-the-world-get-better/#>

United Nations, Audiovisual Library of International Law: Instruments, hämtad 6 januari 2021, <https://legal.un.org/avl/ha/instruments.html>

UNDP (2017), *Vad betyder hållbar utveckling?*, 4 oktober 2017, hämtad 6 januari 2021, globalamalen.se, <https://www.globalamalen.se/fragor-och-svar/vad-betyder-hallbar-utveckling/>

Yttrande från ICJ

ICJ, *Legality of the Threat or Use of Nuclear Weapons*, Rådgivande yttrande, ICJ Reports 1996, s. 226.

ICJ, *Separate Opinion of Vice-President Weeramantry*, ICJ Reports 1997, s. 88.

Rättsfallsförteckning

ICJ, *Gabčíkovo-Nagymaros Project (Hungary/Slovakia)*, Dom, 25 september 1997, ICJ Reports 1997, s. 7.

ICJ, *Military and Paramilitary Activities in and Against Nicaragua (Nicaragua v United States of America)*, Dom, ICJ Report 1986, s. 14.

ICJ, *Pulp Mills on the River Uruguay (Argentina v. Uruguay)*, Dom, 20 april 2010, ICJ Reports 2010, s. 14.

Permanent Court of Arbitration (PCA), *Iron Rhine Arbitration, Belgium v Netherlands*, Dom, 24 maj 2005, ICGJ 373 (PCA 2005).

.
World Trade Organization Dispute Settlement Organ, *United States — Import Prohibition of Certain Shrimp and Shrimp Products*, 6 november 1998, WT/DS58/AB/R, Appellate Body Report.